

SÖDERTÄLJE KOMMUN Kommunstyrelsen	
2018 -04- 18	
Dnr	Rnr

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum

2018-03-01

Samhällsbyggnadskontoret

Miljönämnden

Stadsbyggnadsnämnden

Tekniska nämnden

Samtliga kommundelsnämnder

Kommunstyrelsen

Remiss: Utkast till Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Stockholms län

Diarienummer: TN-2018-00161, SBN 2018-00332

Sammanfattning av ärendet

Remissen behandlar ett förslag från Länsstyrelsen, som har det regionala utvecklingsansvaret för länet, till regional handlingsplan för Grön Infrastruktur i länet. Handlingsplanen ska ses som ett komplement/tillägg till RUF2050. Dokumentet är främst ett samlande kunskapsdokument och de presenterade åtgärdsförslagen är i huvudsak i överensstämmelse med Södertälje kommuns uttalade strategier, mål och ambitioner.

Remissvaret har tagits fram i samarbete mellan kontoren Sbk, Mk och Ksk.

Beslutsunderlag

Remiss: Länsstyrelsens rapport 2018:26 förslag till grön infrastruktur, regional handlingsplan för Stockholms län

Remissvar daterat 2018-04-04

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Remissvaret innebär inga ekonomiska åtaganden och kräver ingen finansiering. Några nya eller tillkommande aktiviteter och åtgärder till följd av handlingsplanen bedöms inte bli aktuella.

Förvaltningens förslag till nämnden

Ge bifall till att förvaltningens förslag ska vara Södertälje kommuns svar på remissen.

Kontorets förslag till kommunstyrelsen

Besluta att förvaltningens förslag ska vara Södertälje kommuns svar på remissen

Diarienummer
TN-2018-00161

Beslutet ska skickas till

miljoplanering.stockholm@lansstyrelsen.se Märkt: diarienummer: 106-2131-2015.

Akten

Rickard Sundbom

Stadsdirektör

Homan Gohari

Samhällsbyggnadsdirektör

Handläggare:

Mats Johansson

YTTRANDE

2018-04-17

Länsstyrelsen i Stockholms län

miljoplanering.stockholm@lansstyrelsen

Remissvar: Utkast till Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Stockholms län

Dnr: TN-2018-00161 SBN-2018-00332 KS18/78

Sammanfattande synpunkter

Södertälje kommun ser positivt på att Länsstyrelsen tar fram denna regionala handlingsplan. Vi anser att dokumentet fyller en viktig funktion i den gemensamma ambitionen att skapa en mer hållbar utveckling av Stockholmsregionen. Dokumentet är omfattande och med en tilltalande layout men är i nuvarande form för ostrukturerat för att bli det tillgängliga styrdokument som det har ambitionen och förutsättningarna att vara.

Dokumentet har en ambitionsnivå som Södertälje kommun ställer sig helt bakom men dokumentets upplägg och omfattning gör det svåröverblickbart och svårhanterligt i det fortsatta arbetet. Dokumentet kan med fördel minskas i omfattning om den stora delen av upprepning av text arbetas bort. För att underlätta den framtida tillämpningen skulle dokumentet också må bra av ett mindre formellt och svårtillgängligt språk samt en tydligare uppdelning utifrån aktörer/målgrupper.

En svaghet är att de utpekade insatsområdena och åtgärdsförslagen hamnar i bakgrunden. Ett förslag till förbättrad struktur är att tydligare lyfta fram de viktigaste områdena tidigt i dokumentet och att lägga den omfattande delen om nuläget sist i dokumentet, eller som bilaga.

Övriga synpunkter

I utkastet finns följande något otydliga formulering:

- *Handlingsplanen är ett av verktygen för att genomföra RUFS2050 och ska ses som konkretiseringar inom mål och förhållningssätt till grönstrukturens olika komponenter som berörs i RUFS2050.*

Vi anser att dokumentets status i det fortsatta arbetet bör tydliggöras och denna text utvecklas.

Södertälje kommuns ambition är att dokumentet ska hanteras som en del i RUFS2050 och därför utgöra ett vägledande underlag för kommunens markanvändning och planering inom de områden som handlingsplanen omfattar. Vi ser att dokumentet i sin slutliga form kommer vara ett värdefullt verktyg i kommunens arbete med planering, bygglov etc. Men som dokumentet ser

ut i denna remissversion bedömer vi att vissa delar i dokumentet inte riktigt håller den kvalitet som krävs för att utgöra detta verktyg. För att dokumentet ska kunna utgöra ett sådant verktyg ifrågasätter vi det valda tidsperspektivet med aktiviteter 2018-2020. Tiden fram till 2020 är alltför kort för att dokumentet på allvar ska kunna ge det avtryck på kommunal och regional nivå som ett arbete av denna dignitet har potential att göra. Det finns en uppenbar risk att dokumentet blir inaktuellt redan innan det på allvar kunnat börja tillämpas.

Dokumentet skulle må bra av om användningsområde och aktuella målgrupper förtydligades.

Kvaliteten på sakinnehållet skiljer sig mellan dokumentets olika delar. Vi har svårt att bedöma om variationen beror på tids- eller samordningsbrist men föreslår att en insats genomförs för att kalibrera ambitionsnivå och sakinnehåll.

En fullständig SWOT-analys borde ingå där styrkor och möjligheter även beaktas inte enbart ”Övergripande påverkansfaktorer och hot”. Detta kunde sedan vara en viktig pusselbit i att formulera olika åtgärdsförslag.

Boel Godner

Kommunstyrelsens ordförande

A.

Bakgrund och sammanhang

*Grön infrastruktur
är nätverk av natur
som bidrar till fungerande
livsmiljöer för växter och djur
och till människors
välbefinnande.*

Foto: Mostphotos

1 Bakgrund

1.1 LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG

Arbetet med att ta fram en handlingsplan för grön infrastruktur bygger på ett regeringsuppdrag Länsstyrelserna fick 2015². Arbetet med handlingsplanerna ska ske enligt riktlinjer från Naturvårdsverket, och de ska rapporteras till regeringen i oktober 2018. Att bygga upp kunskap om och skapa en bra förvaltning av den gröna infrastrukturen är ett arbete som måste vara långsiktigt. De regionala handlingsplanerna är ett första steg i detta arbete.

Enligt regeringsuppdraget ska planerna identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden i land- och vattenmiljön inklusive i tätortsnära områden, och redovisa lämpliga bevarandeinsatser som hänsyn, skydd, skötsel och restaureringsinsatser, som bland annat kan utgöra grund för prövningsverksamhet och fysisk planering. Planerna ska bygga på samarbete med berörda landskapsaktörer inom exempelvis skogsbruk, jordbruk och fiske, och involvera det civila samhället.

1.2 DISPOSITION AV RAPPORTEN

Denna rapport består av tre delar, A, B och C. Del A är en övergripande text som förklarar syfte, bakgrund och sammanhang. Del B en nulägesbeskrivning av länet, med fokus på grundförutsättningarna för grön infrastruktur – geologi, bebyggelse, markanvändningshistoria, påverkansfaktorer för grön infrastruktur, och befintliga värden i form av ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Del C är den del som innehåller konkreta åtgärdsförslag, inom prioriterade insatsområden. Insatsområdena är valda för att de bedöms vara de områden där behovet av åtgärder för grön infrastruktur är störst.

² Regeringsuppdrag 64 enligt Länsstyrelsernas regeringsbrev

Figur 1. Struktur för handlingsplanen

I och med att den gröna infrastrukturen berör många ämnesområden och infallsvinklar som ska beaktas, är förslaget till handlingsplan ett omfattande dokument. För att göra det mer överskådligt, har det utformats som tre delrapporter, del A med inledning och bakgrund, del B med en nulägesbeskrivning och del C med insatsområden och åtgärdsförslag. Länsstyrelsen avser också att på webben komplettera med en del D som ska innehålla goda exempel.

1.3 VARFÖR BEHÖVER VI EN HÅLLBAR GRÖN INFRASTRUKTUR?

En fungerande grön infrastruktur är avgörande för den biologiska mångfalden, ekosystemtjänsterna och ekosystemens motståndskraft exempelvis vid klimatförändringar.

Ekosystemtjänsterna är de produkter och tjänster som från naturens ekosystem som bidrar till människans välbefinnande. Brist på ekosystemtjänster skapar ofta höga kostnader för samhället; exempelvis översvämningar som orsakas av brist på fungerande våtmarker. Vissa ekosystemtjänster är direkt livsviktiga för människan som matproduktion och den insektspollinering som behövs för cirka 70 procent av världens viktigaste jordbruksgrödor. En fungerande grön infrastruktur är en förutsättning för vissa ekosystemtjänster som pollinering eller vattenrening.

GRÖN INFRASTRUKTUR

Grön infrastruktur är *ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden, samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet*¹.

Grön infrastruktur är ett samlingsbegrepp för både vatten- och landmiljöer – den gröna infrastrukturen är alltså även blå. Den gröna infrastrukturen omfattar hela landskapet, både natur och anlagda grönområden. Den består delvis av skyddade naturområden, men också, och till största delen, av all natur mellan dem, i det som ibland kallas vardagslandskapet. Det är i vardagslandskapet, det vill säga de miljöer som finns nära människor och där de kan vistas ofta, som basen finns för viktiga ekosystemtjänster som klimatreglering, frisk luft och tillgång till närnatur. En fungerande grön infrastruktur är också en förutsättning både för arters möjlighet att röra sig genom landskapet.

¹ Definitionen finns i Naturvårdsverkets riktlinjer

Det pågår en förlust av biologisk mångfald, i länet, landet och globalt³. Cirka tio procent av landets djur och växter är hotade. I många fall är arterna en viktig del av basen för de ekosystemtjänster vi människor behöver. Den pågående förlusten av biologisk mångfald gör därmed samhället mer sårbart, men vi har också ett ansvar för att bevara arter för deras egen skull, och som en del i vårt ansvarstagande gentemot kommande generationer.

1.4 LANDSKAPETS AKTÖRER – VEM ÄR BERÖRD AV DETTA?

Alla aktörer som har påverkan på landskapet inom både privat och offentlig sektor är berörda av grön infrastruktur. I Stockholms län har kommunerna stora markinnehav, och att länet är tätbefolkat gör att relativt stora områden är detaljplanlagda. Det gör kommunerna till särskilt viktiga aktörer i Stockholms län. Att vi har en regional utvecklingsplan, RUFS, gör att Stockholms läns landstings planeringsorgan TRF också är en mycket viktig aktör. TRF har länge arbetat med grönstruktur i form av tätortsnära gröna kilar. Trots att Stockholms län är ett storstadslän, består länet till större delen av landsbygd och skogsmark. Markägare och brukare av skogsmark och jordbruksmark är alltså mycket viktiga för den gröna infrastrukturen. Även mindre aktörer, som tomtägare eller kolonilottföreningar kan ha stor betydelse lokalt i stadsmiljön. Ideella föreningar med natur och friluftslivsinriktning och markägarorganisationer är viktiga företrädare för civilsamhället. Det är ju i slutändan vi alla som är berörda av att den gröna infrastrukturen finns kvar med de ekosystemtjänster den bidrar med.

De primära målgrupperna för förslagen i handlingsplanen är kommunala planerare, skogs- och lantbrukets aktörer samt den statliga och kommunala naturvården.

1.5 AVGRÄNSNING

Handlingsplanen omfattar Stockholms län. I arbetet med planen har Länsstyrelsen fokuserat på insatsområden och åtgärder som har betydelse på regional nivå, eller kan påverkas genom insatser på regional nivå. Eftersom landskapet hänger samman från den lokala nivån till den regionala, den nationella och till och med den internationella, lyfter den dock också många insatser eller åtgärder som snarare berör nationell eller lokal nivå.

I de analyser som gjorts som en del av arbetet med planen, har tillgången till data i flera fall inneburit begränsningar av vilka analyser som kunnat göras. För marina miljöer saknas till exempel ofta tillräckliga underlagsdata för att kunna göra meningsfulla geografiska analyser på regional nivå. Även för miljöer som är ganska välundersökta, som jordbrukslandskapets artrika gräsmarker, har det visat sig finnas viktiga brister i data om förekomster.

De administrativa gränserna för ett län eller för kommuner sammanfaller inte med gränserna för avrinningsområden, spridningsmöjligheter för växter och djur, eller hur människor använder naturen i vardagen. Vid avgränsningen av geografiska analyser har därför en annan indelning ofta valts än länsgränsen – till exempel genom att de utförts för en större region, som Mälardalsregionen, eller att en buffertzoon kring länsgränsen ingått i analysen.

Arbetet med grön infrastruktur behöver vara långsiktigt. Handlingsplanen innebär ett första steg och en planering för insatser de närmaste åren. Den beskriver i första hand konkreta insatser för perioden 2018–2020, men målsättningarna är mer långsiktiga. Eftersom detta är den första handlingsplanen som tas fram, har konkreta åtgärder efter 2020 inte formulerats – Länsstyrelsen bedömer att sådana bör tas fram som en uppdatering av planen 2020.

³ Källa: Artcatabanken, SLU

Fotograf: Länsstyrelsen

1.6 ARBETSSÄTT VID FRAMTAGANDET AV HANDLINGSPLANEN

Handlingsplanen har tagits fram av Länsstyrelsen, i samråd med Skogsstyrelsen och TRF. På Länsstyrelsen har arbetet skett genom en intern arbetsgrupp med representation från berörda avdelningar. En extern referensgrupp har fungerat som stöd för arbetet, och avstämningar med referensgruppen har skett kontinuerligt. I referensgruppen har representanter för Trafikverket, TRF, Skogsstyrelsen, kommuner och intresseorganisationer ingått. Länsstyrelsen har vid sidan av kontakten med referensgruppen även bjudit in olika aktörsgrupper till dialog kring arbetet. Möten har bland annat hållits med kommunala representanter, med representanter för skogliga aktörer och med naturmiljökonsulter.

Länsstyrelsens tidigare framtagna Strategi för miljömålet ett rikt växt och djurliv, samt de underlag som tagits fram inom TRFs arbete med RUFs har varit viktiga utgångspunkter för arbetet.

Fotot: Mostphotos

2 Förhållande till andra processer

I detta avsnitt beskrivs den regionala handlingsplanens förhållande till andra processer, både på nationell, regional och lokal nivå. Beskrivningen är översiktlig, och har störst fokus på den regionala nivån.

2.1 SVENSKA ÅTAGANDEN FÖR ATT UPPFYLLA KONVENTIONEN OM BIOLOGISK MÅNGFALD SAMT EU-LAGSTIFTNING

Miljöarbetet i Sverige baseras på flera konventioner, det vill säga internationella överenskommelser. Den kanske viktigaste för arbetet med grön infrastruktur är konventionen om biologisk mångfald (CBD)⁴ som vid FN-mötet 2010 låg till grund för Nagoyaprotokollet och de tjugo så kallade Aichimålen.

År 2011 beslutade Europeiska kommissionen om en strategi för biologisk mångfald för att uppfylla Aichimålen, med sex strategiska mål⁵. Mål 2 (det vill säga åtgärd 5–7) i strategin syftar direkt till att grön infrastruktur ska användas som strategisk ram för att fastställa prioriteringar för återställande av ekosystem på lokal, nationell och internationell nivå. Arbetet med grön infrastruktur ska enligt målet senast till år 2020 bidra till att ekosystem och ekosystemtjänster bevaras samtidigt som minst 15 procent av skadade ekosystem återställs.

På EU-nivå är en viktig utgångspunkt för arbetet med grön infrastruktur också Bernkonventionen och den lagstiftning som finns för biologisk mångfald, främst genom de tre naturvårdsdirektiven Art- och habitatdirektivet, Fågeldirektivet och Havsmiljödirektivet. De två förstnämnda direktiven ligger till grund för det nätverk av skyddad natur, Natura 2000-nätverket, som omfattar hela EU, och där utgångspunkten är just att genom ett representativt nätverk av skyddad natur, samt kompletterande åtgärder i landskapet mellan dem, bevara Europas naturarv för framtiden. Direktiven innebär ett bindande åtagande för

⁴ Naturvårdsverket (2010) Konventionen om biologisk mångfald och Svensk naturvård, Naturvårdsverkets rapport 8389.

⁵ Ett faktablad på svenska om EU:s strategi för biologisk mångfald nås på http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20FactSheet_SV.pdf

Figur 2. Arbetet med grön infrastruktur är en förutsättning för att Sverige ska uppfylla nationella miljö- och friluftsmål och internationella åtaganden.

medlemsländerna om att bevara naturtyper och arter med gynnsam bevarandestatus, det vill säga goda förutsättningar att finnas kvar långsiktigt i tillräcklig mängd⁶. Arbetet med grön infrastruktur kommer att vara avgörande för hur väl vi i Sverige lyckas binda ihop arternas och naturtypernas förekomster mellan Natura 2000-områdena, som bara täcker en liten del av land- och vattenområdena i södra Sverige.

2.2 MILJÖMÅLSARBETET

De 16 miljömål som riksdagen beslutat ger en struktur och en gemensam plattform för det svenska miljöarbetet. Centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner och näringsliv har alla viktiga roller i arbetet med att genomföra åtgärder. Naturvårdsverket har det samordnade ansvaret för genomförandet. Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och 28 etappmål. Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska vara uppnådda år 2020, med undantag för målet "Begränsad klimatpåverkan" som ska vara uppnått år 2050. De olika etappmålen har olika tidpunkter för måluppfyllelsen.

2.2.1 MILJÖKVALITETSMÅLENS PRECISERINGAR OCH ETAPPMÅL

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd och den kvalitet vi vill att miljön ska ha 2020. Till varje mål finns ett antal preciseringar som förtydligar vad miljö kvalitetsmålet innebär. Preciseringarna är viktiga som vägledning för arbetet med miljö kvalitetsmålen och vid uppföljning av om de nås. Preciseringar som kopplar till arbetet med grön infrastruktur finns under samtliga landskapsanknutna miljömål samt målet om ett rikt växt- och djurliv och miljö målet om begränsad klimatpåverkan. Grön infrastruktur har inkluderats i det breda miljö målsarbetet och utgör en viktig komponent i åtminstone nio miljö kvalitetsmål⁷.

Etappmålen är snarare inriktade på åtgärder istället för att beskriva miljö tillståndet och är inte uppdelade per miljö kvalitetsmål. De flesta etappmål riktar sig till nationella myndigheter.

2.2.2 EN SVENSK STRATEGI FÖR ATT BEVARA BIOLOGISK MÅNGFALD OCH EKOSYSTEMTJÄNSTER

Som svar på Nagoya- och Aichimålen samt den europeiska biodiversitetsstrategin har Sveriges riksdag antagit en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster⁸ som presenterades i en proposition 2013. I propositionen lyfts grön infrastruktur fram som ett ramverk för arbetet med biologisk mångfald i ett landskapsperspektiv. Arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur utgör en viktig del i genomförandet av strategin.

⁶ Den precisa definitionen av gynnsam bevarandestatus finns i 16§ Förordning (1998:252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

⁷ Se kapitel 8 - 15.

⁸ Regeringens proposition 2013/14:141: Svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

2.3 FRILUFTSMÅL

Det övergripande målet för friluftslivspolitikerna är att med allemansrätten som grund ge stöd åt människors möjligheter att vistas i natur- och kulturmiljöer och utöva friluftsliv⁹.

Utgångspunkter för regeringens tio mål för friluftspolitikerna är att en rik tillgång till natur- och kulturmiljöer, individers intresse och ideella organisationers engagemang är viktigt för människors möjlighet till friluftsliv. Olika slags rekreation och friluftsliv ställer också särskilda krav på förutsättningarna i landskapet. Det gäller inte minst för möjligheterna till rekreation nära den egna bostaden.

Naturens produktion av sociala värden och funktioner för friluftsliv är en viktig ekosystemtjänst. Den kartläggning av kvalitéer som görs i arbetet med grön infrastruktur ger möjligheter att bättre förstå landskapets kvalitéer för friluftsliv.

Kartläggning kan även poängtera var fysiska barriärer är belägna samt bidra till förståelsen av närhet och tillgänglighet till attraktiv natur genom anpassningar av friluftsliv till möjligheter för var och en. Denna kartläggning bör kunna vara vägledande för offentliga insatser såsom vid placering, utformning och förvaltning av attraktiv skyddad natur för förbättrad tillgänglighet.

Arbetet med grön infrastruktur kan även hjälpa till att öka förståelsen för sambandet mellan naturens betydelse för folkhälsa och välfärd i planering, hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Mot bakgrund av att grön infrastruktur också syftar till förbättringar i vardagsglädskapet blir kunskap om, och förståelse för, allemansrättens möjligheter och begränsningar en viktig fråga i arbetet.

2.4 REGIONALA ÖVERGRIPANDE MÅL OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

I Stockholms län har vi i den regionala miljö- och samhällsbyggnadsdialogen pekat ut vilka som är de prioriterade miljömålen i länet. De två som satts främst är miljömålen *Ett rikt växt och djurliv* och *God bebyggd miljö*. Men även övriga naturmiljömål¹⁰ är berörda liksom mål för friluftsliv och folkhälsa. Målet *Begränsad klimatpåverkan* och hantering av klimatförändringar kommer också att behöva bli en allt viktigare del i planeringen.

Länets strategi för *Ett rikt växt och djurliv* som togs fram 2015¹¹ tar särskilt upp åtgärdsområdet Grön infrastruktur och markens historia men alla åtgärdsområdena i strategin är beroende av en fungerande grön och blå infrastruktur.

Målen i vattenförvaltningen är kopplade till arbetet eftersom fungerande akvatiska ekosystem förutsätter en sammanhängande grön infrastruktur.

Några ytterligare regionalt viktiga styrdokument som har särskilt tydlig koppling till den gröna infrastrukturen på en regional skala är länets program för skydd av tätortsnära natur – Aldrig långt till naturen¹², Klimatanpassningsplanen¹³ och Strategi för formellt skydd av skog i Stockholms län¹⁴.

9. Mål för friluftspolitikerna, Miljö- och energidepartementet, Skr. 2012/1351, <http://www.regeringen.se/49bba5/contentassets/sets/66ec772d0bd14d03b78280390f6b1275/mal-for-friluftslivspolitikerna-skr-20121351>

10. Naturmiljömålen som berör Stockholms län är Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap samt Levande skogar

11. Strategi för miljömålet Ett rikt växt och djurliv i Stockholms län, Länsstyrelsen 2015, Rapport 2015:19

12. Aldrig Långt till naturen, skydd av tätortsnära natur i Stockholms län, Länsstyrelsen i Stockholms län 2003, rapport 2003:20

13. Klimatanpassningsplan, Process och verktyg, Länsstyrelsen i Stockholms län 2010

14. Strategi för formellt skydd av skog i Stockholms län, Länsstyrelsen och skogsstyrelsen 2007, Rapport 2007:10

2.4.1 RUF5 – REGIONAL UTVECKLINGSPLAN FÖR STOCKHOLM

Stockholms län har en stor fördel i arbetet med grön infrastruktur genom det långsiktiga arbete som byggs upp inom arbetet med regional planering inom RUF5. Förhållningssätten till den utpekade gröonstrukturen i RUF5 2050 utgör en viktig översiktlig grund för fortsatt arbete med grön infrastruktur.

Handlingsplanen är ett av verktygen för att genomföra RUF52050 och ska ses som konkretiseringar inom mål och förhållningssätt till gröonstrukturens olika komponenter som berörs i RUF52050. Den regionala handlingsplanen kompletterar den med fördjupade förhållningssätt till biologiska mångfald och ekosystemtjänster, med särskilt beaktande av hur de är beroende av ett sammanhängande landskap för sin funktion. Analyserna i handlingsplanen har också en annan utgångspunkt än RUF5 gröna kilar, och visar på avgörande samband som inte täcks in av dem.

2.4.2 KOMMUNAL PLANERING

Kommunala översiktsplaner och detaljplaner samt annan kommunal och mellankommunala planering som grönsprogram, grönsstrukturplaner med mera har mycket stor betydelse för grön infrastruktur. I den mån äldre planer inte beaktar ekosystemtjänster och grön infrastruktur bör de uppdateras. I handlingsplanen ägnas ett kapitel särskilt åt grön infrastruktur i planering och prövning.

► Läs mer i del C, kap 20.

GRÖNSTRUKTUR ENLIGT RUF5 OCH GRÖN INFRASTRUKTUR

Grönsstrukturen i RUF5 består av tio gröna kilar som är utpekade på plankartan samt gröna värdekärnor, gröna svaga samband och stora sammanhängande rekreations-, natur och kulturvärden. Den omfattar även den lokala grönsstrukturen inom och mellan bebyggelsen.

RUF5 grönsstruktur är till stor del definierad utifrån rekreation och folkhälsa, men även biologisk mångfald, kulturmiljövärden och vattenvärden. All grönsstruktur omfattas oavsett sin funktion. De gröna kilarna är olika till sin karaktär och har olika innehåll och funktioner. Processen vid framtagandet av kilarna har skett i diskussion och samråd med kommunerna, och de är därmed inte oberoende faktaunderlag.

Grön infrastruktur skiljer sig något från begreppet grönsstruktur som används i RUF5. En central del i denna rapport om grön och blå infrastruktur är fokus på att peka ut värden för biologisk mångfald i funktionella nätverk, främst baserat på naturtyper och ekologiska samband. Detta som en grund för ekosystemtjänster och klimatanpassning. Grön infrastruktur kan ses som en fördjupad kunskapsbas för den ekologiska funktionen av grönsstrukturen.

Foto: Mostphotos

2.4.3 ANDRA AKTÖRER MED LANDSKAPSPLANERING

2.4.3.1 Trafikverket

Trafikverket är en aktör som i mycket hög utsträckning planerar och genomför åtgärder på regional skala. De har ett långt utvecklat arbete med landskapsplanering och beaktande av barriäreffekter och ekologiska samband, men också ett stort behov av bättre kunskapsunderlag, inte minst om grön infrastruktur.

Exempel på underlag som Trafikverket tagit fram som har koppling till arbetet med grön infrastruktur:

- Det tidigare Åtgärdsprogrammet för biologisk mångfald och friluftsliv, <https://trafikverket.ineko.se/se/%C3%A5te%C3%A4rdsprogram-f%C3%B6r-barri%C3%A4reffe%20kter-av-v%C3%A4gar-och-i%C3%A4rnr%C3%A4gar> samt
- Rapport för prioritering av åtgärder i åtgärdsprogrammet
- Rapport om barriärer i inre Järvakilen, <https://trafikverket.ineko.se/se/rv000282>
- Trafikverkets inventeringar gällande barriärer för olika indikatorarter (fisk, utter, groddjur och hjortdjur)
- Inventering med avseende på störningar för fågellivet
- Rapport om E4:ans påverkan på vildbin
- Vägverkets handbok för passager för djur
- Trafikverkets Temablad Natur <https://trafikverket.ineko.se/se/temablad-natur>
- Trafikverkets rapport om Landskapsanalys för planläggning av vägar och järnvägar <https://trafikverket.ineko.se/se/rv000373>
- Trafikverkets rapport ”Anpassning av transportinfrastrukturen som ett bidrag till en fungerande grön Infrastruktur”, <https://trafikverket.ineko.se/se/anpassning-av-transportinfrastrukturen-som-ett-bidrag-till-en-fungerande-gr%C3%B6n-infrastruktur-planera-bygga-och-sk%C3%B6ta>
- Trafikverkets rapport Yt- och grundvattenskydd, <https://trafikverket.ineko.se/se/yt-och-grundvattenskydd>
- Trafikverkets riktlinje landskap.

2.4.3.2 Skogsbolag och större markägare

Flera skogsbolag som Sveaskog, Holmen och Fastighetsverket har landskapsekologiska planer och har utvecklat arbetsmodeller för att ta hänsyn till ekologi och landskapssamband i sitt brukande av skogen. Precis som andra aktörer kan de dra nytta av bättre kunskapsunderlag om grön infrastruktur för att optimera sin planering – på så sätt kan större också synergier mellan olika markägares insatser uppstå. I Stockholms län finns också andra stora markägare, bland annat flera skogsinnehav kopplade till stora gods, samt stora kommunala skogsinnehav i närområdet till Stockholm. Flera av dessa skogsinnehav har mycket hög andel biologiskt värdefull skog, både av historiska skäl – kring godsen finns ofta miljöer med rikligt med ek och annat ädellöv, och på grund av att till exempel kommunerna inte brukat skogen så intensivt. Hur man väljer att förvalta de stora markinnehaven har alltså en stor betydelse för hur den gröna infrastrukturen på regional nivå utvecklas.

Foto: Länsstyrelsen

3 Syfte och övergripande mål

3.1 ÖVERGRIPANDE SYFTE

Det övergripande syftet med grön infrastruktur är att bidra till bevarande av biologisk mångfald, främja ekosystemens status och motståndskraft mot negativa förändringar och därmed stärka ekosystemtjänster som är viktiga för samhället i stort. Detta utgör en förutsättning för att nå en långsiktigt hållbar och attraktiv region och uppnå de lokala, regionala, nationella och internationella målen för en hållbar utveckling.

Grön infrastruktur är en förutsättning för att nå miljömålen och bidrar med ökad kunskap om landskapets kvalitét, funktioner och processer, men även hur dessa kan omhändertas i praktisk tillämpning.¹⁵

3.1.1 KUNSKAPSUNDERLAG OM KVALITÉER I LANDSKAPET

Ett av huvudargumenten för grön infrastruktur är bevarandet av växter och djur och strävan efter att bevara ekologiska funktioner och processer. Det traditionella arbetssättet med punktinsatser för att upprätthålla kvalitét är inte tillräckligt för att säkerställa och bevara dessa funktioner. Genom att poängtera behovet landskapets täthet av kvalitét för naturliga processer, såsom arters spridning, kan naturvården effektiviseras både genom hållbart markutnyttjande och genom riktade offentliga insatser till landskap med rätt förutsättningar. Genom att lyfta fram betydelsen av naturliga processer kan även brister avhjälpas och mångfalden återupprättas.

Kunskapsunderlag tas fram i syfte att beskriva landskapets kvalitét. Med kvalitet menas både naturens egenvärde och det värde i form av bidrag till välfärden som naturen ger. Det långsiktiga målet är att:

1. långsiktigt och hållbart förvalta landskapets miljöer, med specifika insatser för arter och miljöer som är särskilt utsatta.
2. bevara och utveckla funktioner hos ekosystemen som samhället får nytta av (se figur 3).

¹⁵ Naturvårdsverket (2015) Riktlinjer för regionala handlingsplaner för grön infrastruktur (A/2014/1945/Nm). <https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2015/ru-gron-infrastruktur-utredovisning/ru-gron-infrastruktur-riktlinjer-20150924.pdf>

Figur 3. En fungerande grön infrastruktur är ofta den rumsliga förutsättningen för att ekosystemen ska vara livskraftiga och leverera ekosystemtjänster. Kartläggningsarbetet är tänkt att beskriva landskapets ekologiska processer. Kartläggningen kan utformas som planeringsunderlag för att samhället gemensamt ska kunna ta hänsyn och långsiktigt utveckla ekosystemen och deras bidrag till välfärden.

3.1.2 RAMVERK FÖR LANDSKAPSPLANERING AV NATURVÅRDSINSATSER¹⁶

Det offentliga naturvårdsarbetet med exempelvis skydd, skötsel, och artinriktade åtgärder är viktigt i arbetet med grön infrastruktur. Ett viktigt syfte med den regionala handlingsplanen är att stärka landskapsperspektivet i detta arbete så att insatserna på bästa sätt bidrar till att stärka de rumsliga sambanden i landskapet.

3.1.3 UNDERLAG FÖR HÅLLBAR MARK OCH VATTENANVÄNDNING¹⁷

Hållbart brukande och åtgärder i vardagslandskapet är av avgörande betydelse för att nå målen i arbetet med grön infrastruktur. Delaktighet från de aktörer som verkar i landskapet har haft en avgörande betydelse för utformning och prioriteringar inom insatsområden som föreslås i denna plan. Ett omfattande förankringsarbete har gjorts med berörda aktörer i syfte att nå en ökad förståelse och etablera en långsiktig landskapssamverkan. Vi vill även fortsättningsvis bjuda in till ett breddat engagemanget för arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster genom att involvera fler aktörer. Detta bör ses som en långsiktig ambition där delaktigheten i arbetet med framtagande av regionala handlingsplaner är ett första steg.

De geografiska kunskapsunderlag som presenteras i denna plan syftar till att öka förutsättningarna för att få en gemensam värdebaserad målbild i landskapet. Denna målbild är tänkt att fungera som ett stöd för olika riktade insatser, hållbart brukande och hänsyn, som ger stöd åt varandra. Den värdebaserade grunden utgår från den samlade värderingen av insatsernas betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (se figur 3). I den omfattning som varit möjlig har slutanvändarna även varit delaktiga vid utformning av underlag.

¹⁶ Se Naturvårdsverkets vägledning: Grön infrastruktur och prioritering av naturvårdsinsatser.

¹⁷ Vägledning om dialog och samverkan i arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. <https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/gron-infrastruktur/vagledning-dialog-samverkan-gi-arbete-2017-06-29.pdf>

Foto: Länsstyrelsen

Framgångsrik landskapssamverkan kräver ett långsiktigt arbete där tillit byggs upp mellan deltagarna i en process baserad på kontinuerligt lärande och ömsesidig respekt.

Exempel på användningsområden:

- Prioriteringsunderlag för förvaltning och prioritering för enskilda markägare – till exempel Underlag för att prioritera frivilliga avsättningar i skogsbruket.
- Utformning av ekonomiska styrmedel och ersättningssystem.

3.1.4 UNDERLAG FÖR FYSISK PLANERING OCH PRÖVNING¹⁸

Handlingsplanernas kunskapsunderlag är utformade för att kunna användas i den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen, i infrastrukturplaneringen samt vid prövningar enligt miljöbalken. I dessa processer är miljökonsekvensbeskrivningar och miljöbedömningar viktiga verktyg för att grön infrastruktur ska beaktas vid markanvändningsbeslut. Handlingsplanerna är därför utformade för att kunna bidra till en lämplig inriktning och för en bättre hantering av landskapsekologiska samband och kumulativa effekter i MKB-processen.

En fungerande grön infrastruktur förutsätter hänsyn till landskapets sammanhang när nya anläggningar, verksamheter och åtgärder planeras. Tillämpningen av de allmänna hänsynsreglerna (2 kap miljöbalken) och hushållningsbestämmelserna (3–4 kap miljöbalken) är därför central för att grön infrastruktur ska beaktas i markanvändningsbeslut. Handlingsplanernas planeringsunderlag är därför utformade för att ge stöd vid tillämpningen av dessa bestämmelser.

¹⁸ Vägledning om regionala handlingsplaner för grön infrastruktur i prövning och planering, Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljobarbetet/vagledning/gron-infrastruktur/vagledning-gron-infra-provning-planering.pdf>

3.2 REGIONALA ÖVERGRIPANDE UTMANINGAR OCH MÅL FÖR ARBETET MED GRÖN INFRASTRUKTUR

3.2.1 GENOMFÖRANDE AV RUFSS 2050

Handlingsplanen ska kunna bli ett av verktygen för att genomföra RUFSS2050, för att nå de i länet prioriterade miljömålen och bidra till nationella åtaganden som genomförandet av EU:s naturvårdsdirektiv. Handlingsplanen ska fungera som en plattform, främst på regional nivå, för fortsatt arbete för en bevarad och utvecklad grön infrastruktur i Stockholms län.

Konkreta delmål för handlingsplanen är att genomföra framtagna förslag enligt beskrivningarna av insatsområden och åtgärder i avsnitt C.

REGIONENS MÅL SOM SKA BIDRA TILL EN HÅLLBAR UTVECKLING UR RUFSS 2050:

En tillgänglig region med god livsmiljö.

En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.

En ledande tillväxt och kunskapsregion.

En resurseffektiv och resiliant region utan klimatpåverkande utsläpp.

3.2.2 MILJÖMÅL OCH GENOMFÖRANDE AV LÄNETS STRATEGI FÖR ETT RIKT VÄXT OCH DJURLIV

Handlingsplanen är ett led i konkretiserandet av länets strategi för Ett rikt växt och djurliv som togs fram 2015¹⁹. Särskilt berört är åtgärdsområdet Grön infrastruktur och markens historia men alla åtgärdsområdena är beroende av en fungerande grön och blå infrastruktur.

Ett etappmål för att nå de nationella miljökvalitetsmålen som vi hoppas bidra till är att samordningen inom den statliga förvaltningen ska ha förstärkts senast 2016 så att helhetssynen på markanvändningen har ökat.

Arbetet med grön infrastruktur bidrar också till att nå målen i vattenförvaltningen, eftersom fungerande akvatiska ekosystem förutsätter en sammanhängande grön infrastruktur.

3.3 ARBETSSÄTT, OMFATTNING OCH TIDSHORISONT

3.3.1 DELAKTIGHET OCH GEMENSAMT ANSVAR²⁰

Grön infrastruktur syftar till att beskriva naturens kvalitéer i landskapet. Eftersom beskrivningen utgår från naturens förutsättningar behöver landskapets aktörer samlas för att dela erfarenheter och beskriva förutsättningar och möjligheter för att gemensamt utveckla naturens potential. Delaktighet är därför ett ledord men även helt avgörande för utformning och fördelning av ansvar. Ett viktigt mål är därför att bredda engagemanget för arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster genom att involvera fler aktörer. Detta är en långsiktig ambition där delaktigheten i arbetet med framtagande av regionala handlingsplaner är ett första steg.

Vi ser hållbart brukande och åtgärder i vardagslandskapet som avgörande för att nå målen i arbetet med grön infrastruktur. Vi önskar därför att de geografiska kunskapsunderlag som presenteras i denna plan ska öka förutsättningarna för en gemensam värdebaserad målbild i landskapet. Denna målbild är tänkt att fungera som ett stöd för olika riktade insatser, hållbart brukande och hänsyn som ger stöd åt varandra. Den värdebaserade grunden utgår från en samlade värdering av olika insatserns betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

¹⁹ Strategi för miljömålet Ett rikt växt och djurliv i Stockholms län, Länsstyrelsen 2015, Rapport 2015:19

²⁰ Vägledning om dialog och samverkan i arbetet med grön infrastruktur, <http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljobarbetet/vagledning/gron-infrastruktur/vagledning-dialog-samverkan-i-arbetet-2017-06-29.pdf>

Foto: Mostphotos

Framgångsrik landskapssamverkan kräver ett långsiktigt arbete där tillit byggs upp mellan deltagarna i en process baserad på kontinuerligt lärande och ömsesidig respekt. Åtaganden bör vara baserade på aktörers självpåtagna möjligheter att bidra.

Det gemensamma arbetet kan naturligtvis även leda till att målkonflikter identifieras. Dessa bör lyftas samlat och skiljaktigheter tydliggöras. I vissa fall kan incitament skapas för att vägleda i en hållbar riktning eller skapa förutsättningar för god resurshantering.

3.3.2 LÅNGSIKTIGHET

Denna handlingsplan bör ses som ett första steg mot ökad hänsyn till landskapets sammanhang i användningen av mark och vatten. Arbetet måste bedrivas långsiktigt för att bli framgångsrikt, vilket förutsätter att handlingsplanernas basblock med beskrivningar och bakgrundsinformation hålls uppdaterat. Handlingsplanernas insatsområden bör även ses över regelbundet. Justeringar och tillägg kan även komma att ske inom befintliga insatsområden mellan de mer systematiska översynerna, och nya insatsområden kan komma att föreslås om behov finns.

Foto: Mostphotos

4 Förutsättningar och centrala begrepp för grön infrastruktur

4.1 GRUNDLÄGGANDE FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BEGREPP FÖR GRÖN INFRASTRUKTUR

I detta kapitel ges en övergripande beskrivning av några grundläggande utgångspunkter och förutsättningar för grön infrastruktur. I kapitlet presenteras också ett antal begrepp som kommer att återkomma i i senare texter.

Arbetet med grön infrastruktur grundar sig på en förståelse för hur kvalitéer fördelar sig i landskapet och hur detta inverkar på bevarande av biologisk mångfald och produktion av ekosystemtjänster. Arbetet med grön infrastruktur innebär ett särskilt fokus på naturvårdens rumsliga dimension och tar sin utgångspunkt i grundläggande ekologisk teori, som säger att artrikedom och storleken på lokala populationer av arter generellt sett ökar med områdets kvalitéer och områdesstorlek, och minskar med en ökad isolering och fragmentering^{21 22 23}.

För att individer av olika arter ska kunna förflytta och/eller sprida sig mellan lämpliga livsmiljöer behöver dessa ligga tillräckligt nära varandra. Förmåga att röra sig mellan områden beror förutom på avståndet mellan miljöerna också på kvalitén på det mellanliggande landskapet, samt på förekomsten av distinkta barriärer som vägar, dammar etc.

Kvalitéer som identifierats och avgränsats i landskapet kallas i arbetet med grön infrastruktur *värdekärnor*²⁴. Dessa är grunden för att på en större skala i landskapet förstå var det finns landskap med särskilt låga tätheter (med många isolerade marker) och landskap med särskilt höga tätheter, så kallade *värdestrukturer*²⁵.

21 Darwin, C.R. (1859) On the origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life, London: John Murray. [1st edition]

22 MacArthur R.H. & Wilson E.O. (1963) The Theory of Island Biogeography. Princeton University Press, New Jersey.

23 Levins (1969) Some demographic and genetic consequences of environmental heterogeneity for biological control, Bulletin of the Entomological Society of America 162:37–240.

24 Se vägledningen Viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur, <https://www.naturvardsverket.se/upload/Strid-i-miljonarbetet/vagledning-gron-infrastruktur/>

25 Översyn och avgränsning av värdestrukturer i skog IM version 2.2, Ärende NV-06618-17, <http://www.naturvardsverket.se/Documents/PM%20om%20Vsc%20i%20värdestrukturer%20ver%202.2.pdf>